

lla, sovint acompanyat d'un camí p. ex. el *Camí del Rec* per on es passejava Verdaguer amb els seus amics des de Prada «en seguint la *Camí del Rech* au pied du rocher de *Les Encantades*» (carta del Prof. Pere Bonet, *Epistolari de Verdaguer* a. 1883, Casacuberta 1, 50).

La prova que no hi ha cap relació amb la idea de sèquia o irrigació es potencia si reparem en l'ús submarí. Això s'estén almenys des de la costa del Maresme fins a la frontera de la llengua. Entre StPolM. i StFeliuG., el *Rec de la Cabra*, el de la *Carrana* etc. són grans depressions longitudinals en el fons de la mar, que parteixen perpendicularment mar endintre des de les primeres parets roqueres submarines (StPol, 1920, 1930 etc., des de Blanes, de Tossa, parteixen altres *recs*). I encara al cap del Rosselló, en el Barcarès, m'explicaven que a les grans fondàries en diuen *al rék* «on el filat mai trapa sòl, i més enllà ja no hi pesquem» (1960).

A les regions del Migjorn de la llengua, *rec* apareix poc com a genèric topogràfic. No en tinc nota a Mallorca, fora del *Rec de Na Gomboldona* (BDLC x, 9) que no sé com és. Més es troba valencià endins, i no hi ha estat absent l'aplicació orogràfica; car en un rodal tan conservador com la Vall d'Albaida n'hi ha un cas ben conspicu en el *Rec del Port*, barrancada amb aigua (però no d'irrigació) que passa pel peu del Port d'Albaida, provinent del terme de Bèlgida cap al d'Atzeneta (1962, IGC 3º 12x38º 48); fins a quin punt hi ha això, o combinant-se amb la idea de regatge, en pobles d'Alcoi-Mariola, no ho puc precisar (a *Biàr Rec del Ravalet, Hortes del Rec Major*; tres a Benilloba, *Rec del Bassó* etc., aquests constant que s'usen per regar, 1963).

Cap a l'Horta de València consta clar l'ús irrigatori, i alhora el nombre molt minoritari envist el de *sèquia* i altres concurrents: he sentit dir el mot *rec* aplicat a files i braços «Açò és un *rec* del braç de la Gàbia» (J. G. M., 1962); «mena de *sèquia*, a Alboraià» (BDLC xii, 298) En efecte, en el sistema de l'Albufera, a Sollana, tinc moltes dades de *Rec de* (14), i no gosaré precisar la diferència amb els concurrents: n'hi deu haver perquè era constant l'ús de *fila*, *braçal*, *sèquia*, en uns casos, i *rec* en els altres (noto que de *vegades* són «escorrenties», i altres cops consten com a petits, però amb nom no trivial: *dels Trutis, de Miralles*, 1962)

Concretament ara la documentació estrangera. En terra aragonesa hi ha estat, car n'hi trobem poc però no pas recent. Un exemple de *rego* que no puc datar (*Col de Docs para Hist de Ar v*, 266), en tot cas medieval. Però sí un de 1145, i ben localitzable, pels NLL i NPP, cap a l'Ebre, i cap al centre de la regió (hi subratllo el que ens guia): «de *Cortes* et de *Novellas* ut capiant aquam in *Almaçán* --- quantum potuerint rigare de ipso *rego*, et quando non potuerint de ipso *rego* rigare, mittent aquam per ipso *rego* de *Oliua* --- *Garrision de Belforat* --- *Rainal de Épla* ---» diploma de 1145 (Albon, *Cartul du Temple*, p. 235). Se n'usen, doncs, les aigües per regar, però que no és una sèquia

ni un canal de regatge, essent vora l'Ebre, podem deduir-ho del fet que vora el gran riu, n'hi ha molts d'aqueix caràcter (essent tan fàcil, allà, de fer-ne), i no obstant es reconeix de cada un dels dos, que de *vegades* no hi haurà aigua, i caldrà usar l'altre: es deu tractar d'una aigua que han anat a captar a *Almaçán* perquè baixi cap als paratges d'aquella heretat.

Quant a la vocal (*e* no *re*), no ens deixem desorientar si recordem que la diftongació de *ġ* encara no s'havia consumat (produïda poc o molt però no notada) a diverses parts de l'Aragó medieval. En tot cas avui diuen *riego* a la Puebla d'Ixar «*rec*, canal» (Casac, *BDC* xxiv, 179). Tanmateix no n'hi ha dades a l'Alt Aragó etc i és impossible no adonar-se de la magra escassetat de tot això envist la riquesa de dades catalanes, luso-leoneses i fins occitanes.

En gallego-portuguès *rego* és una de les constants cabdals dins la llengua, amb sentit molt semblant al nostre, i tant o més constantment allunyat del de *RIGARE*. En portuguès es documenta en massa, en tots els clàssics i moderns, i des dels orígens documentals, on apareix fins amb colpidora semblança fraseològica; és clar que ningú no espera que allà disposi de tanta documentació, però n'hi conec alguna de no menys antiga que la nostra: «--- inde per *rego* qui descorret a casa de Tresmondo ---» a. 870 (*Port. Mon Hist, Dipl.*, p. 4); «per fonte unde gignit ipso *regum* ---» a 972 (id. id., p. 66) i d'altres de semblants i no gaire posteriors *ibid.*, pp. 93 i 304; i els derivats, de sentit semblant, *regueira* a. 1069 i *regueiro* a. 1196 (*ib id.*, p. 299; *ibid., Leges*, p. 503). En l'*Onomástico* de Cortesão (p. 290) se citen, en les *Inquiriçes* de 1258, *regos* en un doc. i *rego traverso* en un altre.

A Galícia? També: «*rego*. arroyo o surco más o menos profundo para conducir agua a los terrenos» (Cuveiro), i els gallescs hi estan tan avesats que no se n'estan ni quan parlen en castellà, si bé donant-li diftongació lleonesa: «*riego*: surco, lo mismo los del arado que los que se abren para dar salida a las aguas» (Cotarelo, *El cast. en Galicia*, BRAE xiv, 132). No tinguem escrúpol per aqueix caràcter híbrid ni pel caràcter sovint adulterat de les dades de Cuveiro, car el savi i fidelíssim Martín Sarmiento (en el seu *Catál. d V. Gall*, de 1740, 189rº) ens comunica d'un doc. (crec d'entre els vells que copià a la zona de Pontevedra) «guiar un *rego* de água de aquí para allí».

Reguerons de sang o limfa en Castela: «a moza, por toda resposta, ergueu-se ---, botou-lle as gadoupas á Xarda, e cobreu-lle a faciana de *regos* sanguinientos», «un home arriante --- *regos* secos de suor luxado, na testa» (*Escolma Dónega*, 217 13, 159.30) Tirant cap a Migdia, gairebé servirien els límits de l'àrea d'aquest mot per marcar la frontera entre les llengües, a la qual s'atura sobtadament, car MEspinosa registra encara *řégo* «surco» a Herrera de Alcántara vora el Tajo (si bé agregat a Espanya, prov. de Cáceres, però en les seves denses enquestes per tota l'Extremadura fronterera no el trobà enlloc més, *Arcaísmos Dial*, 162, nota 5).

Molt antic en docs. de Lleó i Astúries, i aviat hi